

1.2.1.1. Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)

Gerekeçe; GAP Bölgesi'ndeki göstergelere bakıldığında, genel olarak sosyal gelişmişlik göstergeleri çok yetersiz olmakla birlikte, kadınlara ilişkin göstergeler daha da geri durumdadır. GAP Bölgesi; yıllık ortalama nüfus artış hızı, doğurganlık hızı ve ortalama hane halkı büyüklüğü itibarıyla Türkiye ortalamasının üzerindedir. GAP Bölgesi, 2007-2009 döneminde yıllık ortalama nüfus artış hızı % 2.4 iken Türkiye ortalaması % 1.4'tür. Bölge, aynı zamanda en büyük doğurganlık hızına (3,47) ve ortalama hane halkı büyüklüğüne (4.8 kişi) sahiptir. 2008 yılı verilerine göre doğurganlık hızı Türkiye ortalamasının (2.16 adet), hane halkı büyüklüğü ise (3,9 kişi)'dur. Okur-yazar oranının oldukça düşük olduğu bölgede, okur-yazar kadın nüfus oranı daha da düşük düzeydedir. Okur yazar kadın nüfus oranı Türkiye için % 81.6, GAP Bölgesi için ise % 68'dir (2008 yılı verileri). Okuma-yazma düzeyinin düşüklüğü, çok çocukluluk ve temel becerilerden yoksun olma, kadınların toplumsal ve ekonomik yaşama katılımını engellemekte, üretkenliğini düşürmekte, gelecek kuşakların sağlıklı bir şekilde yetişmesini önlemektedir. Tüm bunların sonucu olarak kadınlar toplumsal yaşamın eşit bir katılımcısı olamamakta ve istihdam imkanlarından yararlanamamaktadır. Özellikle kırsal alanlarda ekonomik üretim sürecinin içinde olduğu durumlarda bile bunun karşılığını alamamaktadır. Bu durum geleneksel toplumsal değerlerin olduğu kadar, kalkınma yöntem ve pratiklerinin de bir sonucudur. Bu durumda kalkınma çabalarında toplumun yarısı sürece katılabilmekte, diğer yarısı ihmal edilmektedir. Bölge'de son yıllarda yaşanan kırdan kente göç sorunları daha da artırmış bulunmaktadır. Yeni göçen nüfus; kentlerin gecekondu kesimlerinde sağlıksız koşullarda yaşamak zorunda kalmakta, kentte varlığını sürdürmek için gerekli becerilerden yoksun olmasından dolayı iş bulamamakta, işsiz, verimsiz ve üretime katkıda bulunmayan bir konumda bulunmakta, kente uyumda sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar kadınları daha da olumsuz etkilemekte, kadınlar dört duvar arasına kapanarak toplumsal yaşamdan ve üretimden kopmaktadır. Kalkınmayı bir refah artışı olarak tanımladığımızda, yapılan araştırmalar kadına yapılan yatırımın, erkeklere oranla, çocukların ve hane refahına doğrudan yansıdığını göstermektedir. Dolayısı ile kadınların eğitilmesi, ufuklarının genişletilmesi, gelir imkanlarına kavuşturulması ve toplumsal süreçlerin aktif katılımcısı haline getirilmesi, kalkınma çabalarının etkinliğini artıracak ve bu süreci hızlandıracaktır. Yine bugüne kadarki deneyimler göstermektedir ki, kadınların eğitim düzeyi yükseldikçe ve istihdama katılımı arttıkça erken evlilikler azalmakta, doğurganlık ve sonuç olarak nüfus artış hızı düşmekte, çocukların eğitime devamlılığı ve başarı oranı yükselmekte ve genel olarak hane refahı iyileşmektedir. ÇATOM'lar toplum temelli, bütüncül, esnek ve katılımcı yaklaşımıyla Bölge'de kadınların içinde bulunduğu olumsuz koşulların ortadan kaldırılması yönünde atılmış önemli bir adım, yenilikçi ve hedef kitle açısından çekim merkezi olan bir model oluşturmaktadır.

Amaç; Kadınların sorunlarının farkına varmalarına, tanımlamalarına ve çözümü için inisiyatif kullanabilmelerine fırsat yaratmak; kadınların kamusal alana daha fazla katılımını ve kamusal hizmetlerden daha fazla yararlanmasını sağlamak; kadın istihdamını ve kadın girişimciliğini artırmak; kadını güçlendirerek fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak, cinsiyet dengeli kalkınma sürecini başlatmak ve bu yolla yerel koşullara uygun, katılımcı toplum kalkınması temelli tekrarlanabilir model veya modeller geliştirmektir.

Hedef; Kadını güçlendirerek fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunmak, kadınların kamusal alana katılım ve kamusal hizmetlerden yararlanma düzeyini arttırmak ve cinsiyet dengeli kalkınma sürecini başlatmak ve bu yolla yerel koşullara uygun, katılımcı toplum kalkınması temelli tekrarlanabilir model/modeller geliştirmektir.

Bölge'nin 9 ilindeki ÇATOM sayısı 44'e ulaşmıştır. ÇATOM'larda her yıl ortalama 200'e yakın genç kız ve kadın iş bularak çalışmaya başlamaktadır. 8-10 kadın da işyeri açarak kendi işini kurmaktadır. Her yıl 10 binden fazla kişi ÇATOM programlarına katılmakta; 50-60 bin kişi ÇATOM'lar aracılığıyla düzenlenen etkinlik ve hizmetlerden yararlanmaktadır. **Kasım 1995-Aralık 2015** döneminde ÇATOM'larda yürütülen düzenli programlar aracılığıyla **325.914 kişiye, 2015 yılında** uygulanan sosyal kültürel faaliyetler, sosyal destek programları ve diğer toplum kalkınması etkinlikleri aracılığıyla ise **57.925 kişiye** ulaşılmıştır.

Tablo 23: ÇATOM'ların İl Bazında Dağılımı (Aralık 2015)

İller	Kuruluş Yeri	Adet
Adıyaman	Fatih Mahallesi, Gerger İlçesi	2
Batman	Petrolkent, Yavuzselim ve Yeşiltepe Mahalleleri	3
Diyarbakır	Huzurevleri, 5 Nisan, Ziya Gökalp ve Fatihpaşa Mahalleleri ile Silvan, Çermik ve Ergani İlçeleri	7
Gaziantep	Şahinbey İlçesi (Merkez) ve Nurdağı İlçesi	2
Kilis	İslambey ve Ekrem Çetin Mahalleleri	2
Mardin	Meydanbaşı, Medrese-Gül, İstasyon mahalleleri; Dargeçit, Kızıltepe, Midyat, Nusaybin, Mazıdağı ve Ömerli İlçeleri	9
Siirt	Merkez, Şirvan ve Kurtalan İlçeleri, Kurtalan-Kayabağlar Beldesi	4
Şanlıurfa	Bağlarbaşı Mahallesi, Parmaksızlar Konutu, Bozova, Siverek, Suruç, Birecik, Hilvan, Ceylanpınar ve Viranşehir İlçeleri	9
Şırnak	Merkez, Cizre, Beytüşşebap, İdil, Silopi ve Uludere İlçeleri	6
Toplam		44

ÇATOM PROGRAMLARI

ÇATOM'larda aşağıda belirtilen yedi ana başlık altında programlar uygulanmaktadır:

1.Eğitim Programları: Okuma-yazma, medeni hukuk ve yasal haklar, ev ekonomisi ve beslenme, anne eğitimi, bilgisayar, öğrenci destek programları vb. programlar uygulanmaktadır.

2.Sağlık Programları: Hijyen, çevre temizliği, anne-çocuk sağlığı, genel sağlık vb. eğitim programları; kısmi poliklinik ve gezici sağlık hizmetleri; kırsal alan ve mahalle çalışmaları, sağlık taraması, aşı kampanyaları vb. programlar uygulanmaktadır.

3.Gelir Getirici ve Kadın İstihdamını/Girişimciliğini Destekleyici Programlar: i) Meslek kazandırıcı ve gelir getirici alanlarda bilgi ve beceri geliştirmeye yönelik eğitim programları (el sanatları, trikotaj, biçki-dikiş, nakış, mefruşat, keçe işleme, taş işleme, gümüş işleme, tekstil, yöresel bebek, hediyelik eşya, sabun, kumaş boyama, kuaförlük, güzellik uzmanlığı, hamur işleri vb.); ii) kadın girişimciliğinin desteklemesine yönelik olarak girişimcilik eğitimi, mikro finansman/kredi desteği sağlanmasına aracı olunması, bireysel danışmanlık hizmetleri; iii) pazarlama-satışa yönelik etkinlikler: (sergi, fuar vb.) ÇATOM'da üretilen ürünlerin elektronik ortamda tanıtımı ve pazarlanmasına yönelik bir ürün katalogu hazırlanmakta olup,www.gapcatom.org da sunuma açılacaktır.

4.Okul Öncesi Eğitim Programları: Annelerin ÇATOM faaliyetlerine katılımını arttırmak amacıyla, 04-06 yaş grubu çocuklara yönelik, Çocuk Oyun Odaları oluşturulmuş olup, okul öncesi eğitimcileri tarafından çocuklara yönelik etkinlikler düzenlenmektedir.

5.Çocuk Okuma Odaları: 07-14 yaş grubu çocuklara yönelik olarak ders destek çalışmaları yapılmaktadır.

6.Sosyal Destek Programları: Nüfusa kayıt, resmi nikah, yeşil kart vb. konularda destek sağlanması, temel eğitim, YİBO ve açık öğretime özellikle kız çocuklarının yönlendirilmesi, çoğunluğu kız olmak üzere yoksul öğrencilere eğitim bursu verilmesine aracılık edilmesi, ihtiyacı olanlara ayni/nakdi sosyal yardım sağlanması, tekerlekli sandalye temini vb. konularda aracılık işlevi üstlenilmektedir.

7.Sosyal Sorumluluk Programları: Eğitime destek kampanyaları, mahalle ve köy çalışmaları, çevre koruma ve ağaçlandırma, sağlık taraması, aşı kampanyası vb. toplum yararına yapılan çalışmalara gönüllülük esasında destekler verilmektedir.

8.Kültürel-Sosyal Etkinlikler: Seminer, sergi, etkileşim toplantıları, sinema ve tiyatro, önemli gün kutlama, tiyatro gösterisi, gezi ve piknik vb.düzenlenmektedir.

2015 Yılında Yapılan Çalışmalar;

- ✓ Bölgedeki 44 ÇATOM'un kurumsal alt yapılarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmiştir.
- ✓ ÇATOM'lar arasında ortak çalışma, bilgi ve deneyim paylaşımı çalışmaları çerçevesinde il bazında koordinasyon toplantıları iki ayda bir gerçekleştirilmiştir.
- ✓ GAP İdaresi ÇATOM çalışmalarını yerinde izlemiş, kurum ve kuruluş ziyaretleri yapmıştır.
- ✓ Türkiye Aile Planlaması Vakfı işbirliğiyle ÇATOM'larda "Kadın Sağlığı Eğitim Programı"na devam ettirilmiştir.
- ✓ ÇATOM'ların tamamında özel gün kutlamaları yapılmış, sinema, sıra gecesi ve çay partisi gibi çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir.
- ✓ ÇATOM'larda rahim ağzı ve meme kanseri konusunda eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapılmış, Kanserde Erken Teşhis Merkezi (KETEM) ile işbirliği içinde taramalar yapılmıştır.
- ✓ ÇATOM'larda, Habitat Yönetişim ve Kalkınma Derneği işbirliğiyle "Paramı Yönetebiliyorum" ve "İnternet ile Hayat Kolay" eğitimleri yapılmıştır.
- ✓ GAP İdaresi Başkanlığı ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle 15-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında "Doğudan İstanbul'a 9. Kadın Eli Sergisi" gerçekleştirilmiştir. Sergi süresince GAP Bölgesi kapsamında bulunan illere ilişkin "il tanıtım" günleri düzenlenmiş ve yapılan satışlardan 205.281.00 TL gelir elde edilmiştir.
- ✓ ÇATOM'larda 2014-2015 faaliyet yılı 15 Haziran'da dönem sonu etkinlikleri ile tamamlanmıştır ve 2015-2016 faaliyet yılı için hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

- ✓ ÇATOM'lar, 2015-2016 faaliyet yılı Proje/Program önerilerini hazırlamış ve GAP İdaresine sunmuştur. Bahse konu öneriler İdare tarafından değerlendirilmiş ve 500'ü aşkın Proje/Program ÇATOM'larda uygulanmak üzere onaylanmıştır.
- ✓ 2015-2016 Faaliyet yılı için ÇATOM'larda çalışmak üzere 69 ustaöğretici hizmet alımı yoluyla çalışmaya başlamıştır.
- ✓ UNICEF ve Relief International ile yapılan işbirliği kapsamında Gaziantep'te faaliyet gösteren ÇATOM, mültecilere yönelik hizmet sunumuna başlamıştır.
- ✓ Mültecilere yönelik yapılan çalışmalar kapsamında yerel, ulusal ve uluslararası kuruluşlarla gerçekleştirilen işbirlikleri yoluyla insani yardım, kapasite artırma ve kamusal hizmetlere erişim konusunda çalışmalar yapılmıştır. Bu yolla 8.300 kadın ve çocuk mülteciye ulaşılmıştır.
- ✓ Kırsal alan çalışmaları kapsamında yoksulluğun azaltılması, kadın ve çocuk sağlığı ve eğitim başlıkları altında yapılan çalışmalar yoluyla 4.800 kadın, 2.350'çocuğa ulaşılmıştır.
- ✓ 2015 yılı içerisinde düzenli programlar aracılığıyla 21.957 kadın, 5.986 çocuk ve 857 erkek olmak üzere 28.800 kişiye; kampanya, sosyal etkinlikler, sosyal destek programları vb faaliyetler yoluyla 44.137'si kadın, 13.138'i çocuk olmak üzere 57.925 kişiye ulaşılmıştır.
- ✓ Gelir Getirici Programlar aracılığıyla 6.197 katılımcı toplam 1.027.393 TL gelir elde etmiştir.
- ✓ Yıllık dönemde 393 kadın iş bulmuş ve 52 kadın kuaförlük, dikiş atölyesi gibi alanlarda kendi işini kurmuştur.
- ✓ Okuma-yazma programlarına 2.004 kadın katılım sağlamıştır.
- ✓ En çok talep gören kurslar sırasıyla 2.175 katılımcıyla biçki dikiş,2.116 katılımcıyla kuaförlük, 1.640 katılımcıyla el sanatları ve 1.621 katılımcıyla bilgisayar kursları olmuştur.
- ✓ Kurum, kuruluş, şahıs ve STK'lar tarafından yapılan ayni yardımlardan 10.503 kişinin, nakdi yardımlardan ise 7.901 kişinin yararlanması sağlanmıştır.
- ✓ Eğitime yönlendirme çalışmaları kapsamında 2.407 genç kız ve kadın, açık ve örgün öğretime yönlendirilmiştir.